

Jizerské hory

Miloslav Studnička

Malé pohoří – obdivuhodná příroda

Jizerské hory

Malé pohoří – obdivuhodná příroda

Miloslav Studnička

Autor: Miloslav Studnička

Fotografie: Miloslav Studnička

© Miloslav Studnička, 2026

© Mgr. Tomáš Zahradníček – TZ–one, 2026

ISBN: 978-80-7539-315-9 [PDF verze]

www.vydavatelstvi-eknih.cz

Obsah

Předmluva

Paradoxy lesů Jizerských hor

Jak souvisejí krávy a krásné macešky z Jizerky

Pralouka u Jizerky – unikátní přirozené bezlesí

O extrémním životě na rašeliništích i o vědeckých těžkostech

Za břízou trpasličí

Malá Strana, ale obrovské orchideje

Jak Tichá říčka vydala ozvěnu zvukného klení

Rostliny s tajným fíglem – hemiparaziti

Rak a probuzení klukovské duše

Linnaea borealis a nenulová pravděpodobnost

Předmluva

Poměrně nízké Jizerské hory, vlastně parovina se střední výškou 696 m n. m. a nejvyšší horou Smrkem (1124 m), nemají nejatraktivnější vegetační stupně, totiž alpský a subalpský. Ty se v sousedních Krkonoších nacházejí nad přirozenou hranicí lesa, zhruba od 1300 m n. m. výše, a jsou obzvláště bohaté na zajímavou květenu. To jsem věděl, když jsem před mnoha lety, tedy r. 1974, byl jako čerstvě zaměstnaný začínající geobotanik vyslán na území později zaplavené přehradou Josefov Důl na řece Kamenici. Měl jsem dokumentovat vegetaci a květenu, kdežto archeologové odkrývali bývalou sklárnu. Smrčiny, jimiž bylo údolí zarostlé, byly druhově mimořádně chudou náhradní vegetací. Vznikly po vytěžení listnáčů, spotřebovaných místní sklářskou hutí během 18. století. Navíc právě smrčiny byly postihovány ekologickou katastrofou – odumíráním pod vlivem emisí z tepelných elektráren Hirschfelde a Turów. Takový první dojem mne nadlouho od poznávání Jizerských hor odrazoval, přestože jsem je časem turisticky prochodil a oceňoval tehdy ještě poměrně zachovalá rašeliniště, malebné žulové skály a potoky s vodopády.

Na prvního máje r. 1990 jsem se stal zodpovědným za botanickou zahradu v Liberci, což si vyžadovalo novou orientaci, na sbírky exotických rostlin a do značné míry speciálně na tropickou botaniku. Jizerské hory mi "mohly být ukradené", zdálo by se. Vědom si až fanatického vztahu Liberečanů k Jizerským horám, jednou jsem naplánoval rozsáhlou naučnou výstavu, založenou na detailních fotografiích všelijakých atraktivních a vzácných rostlin. Navštěvování různých biotopů, odhadování doby květu žádoucích druhů, čekání na ucházející počasí, to si takový úkol vyžadoval. Tímto způsobem jsem si uvědomil, že flóra Jizerských hor je opravdu krásná, a jejich nelesní rostlinná společenstva jsou zajímavá. Odkrývání tohoto bohatství bylo provázáno romantikou svobodného bádání a pozorování, jež botanika nezavazují k sepsání odborné zprávy, nebo náročné vědecké knihy. Protože ale píši rád, zasadil jsem vybrané fotografie do souvislostí s příhodami a vybavil je komentáři. Vše uvidíte v předkládané e-knize.

Na všech výpravách jsme byli tři, kromě mé maličkosti také Gina, se zkušeností z mnoha geobotanických výzkumů v terénu, a ještě rozverný pejsek Lumpík († 2025) zvaný námi také "Potěšák". Staral se o dobrou náladu a byl důležitý zejména když některé návštěvy lokalit byly neúspěšné a marné. Na stránkách e-knihy se s ním setkáte také. Nechť to je znamením toho, že navzdory uváděným vědeckým jménům rostlin a živočichů je následující čtení vlastně nevědecké a – jak doufám – zábavné. Nedivte se mi prosím, že tuto knihu věnuji památce pejska Lumpíka!

Paradoxy lesů Jizerských hor

Předmluva již předznamenala věc, kterou je třeba považovat za paradox: Jizerskohorské bučiny jsou náplní největšího zvláště chráněného území v Jizerských horách a zároveň jsou v seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO; jejich botanický inventář je přitom ubohý! Nejsou to květnaté bučiny jako na Ještědském hřebenu, ale na žulovém podloží rostou jen tak druhově chudé bučiny, že si je botanici označili jako "*Fagetum pauper*" (bučina chudák).

To ale není jediný paradox. Všechny lesy jsou svou rozlohou přes 270 km² nejrozsáhlejším biotem Chráněné krajinné oblasti Jizerské hory.¹ Hlavní jsou přitom nikoli bučiny, ale druhotné smrčiny. Byly poznamenány historickou lidskou činností, nejprve těžbou dřeva pro průmysl, v druhé polovině 20. století pak odumíráním smrčín kvůli imisím z tepelných elektráren. Po zastavení německé elektrárny Hirschfelde r. 1992 a modernizaci mnohem výkonnější polské elektrárny Turów, snižující dřívější emise kysličníku siřičitého na méně než polovinu, je možná obnova mrtvých smrčín výsadbou smrků i listnáčů. Leckde lze v na takto poznamenaných lesnatých územích spatřit americký smrk pichlavý, používaný v minulosti k výsadbám pro určitou odolnost vůči otráveným kyselým srážkám. Tam, kde byly smrčiny přirozené, například v přírodní rezervaci Prales Jizera, v důsledku ekologické katastrofy zanikly. Tam se les vracel na holiny.

Buďme však pozitivní, jak se dnes stalo téměř povinností, a já z těch lesů něco hezkého vyšťourám! A ještě podotýkám, že smekám klobouk, když vidím nynější výsledky zalesňovacího úsilí na ohromných plochách, kde se vesele zelená smrkové mláží, leckde už vlastně nový les. Smrk roste rychle, a tak vylepšené složení stromového patra tam, kde býval kdysi původní smíšený les, bude vidět s určitým zpožděním. To až se prosadí buky, javory, klenu, jeřáby, sem tam přibude jedle. Botanické pátrání, z něhož jsem vybral nejhezčí položky z původní přirozené květeny, jsem soustředil na druhy z lesních pasek a lesních lemů, i těch vzniklých podél širších komunikací nutných pro obhospodařování lesů. Byliny totiž potřebují přece jen světlo a v hlubokém stínu pod stromy jich roste málo.

Oblíbená exkurze vede z obce Bílý Potok k vodopádu Černého potoka. Ten vodopád je vyfotografován v knižních publikacích, neboť je jedním z nejkrásnějších.² Tam, kde

¹ Plošný údaj se týká české části pohoří. Lesy zaujímají 73 % území CHKO.

² Jizerskohorských vodopádů je přitom mnoho a lze vyjmenovat Arnoltický vodopád, Bílá Smědá, Bílá Desná, Černá Desná, Černá Nisa, Černý potok, Červený vodopád, Hájený potok, Vodopády Jedlové, Jelení potok, Kaskáda Jeřice, Vodopád Jizery, Vodopády Smědé, Malý Štolpich, Velký Štolpich, Nad Železnici, Kaňon Kamenice a Jizery, Bozkovské, Držkovské, Matouškův, Splzovský, Strážnické a Vlastibořský.

turistická cesta míjí kótu Hajní kostel, je kus chudé bučiny typické pro strmá skalnatá severní úbočí Jizerských hor. Nalezl jsem tam dva pohledné druhy drobných kapradin s dlouhým oddenkem v půdě, bukovník kapraďovitý (*Gymnocarpium dryopteris*) a bukovinec osladičovitý (*Phegopteris connectilis*). Bylo to 8. května 2019 a vodopád míval v letech s bohatším sněhovým přídělem divočejší vzhled. Doporučuji k návštěvě spíše únor. Tehdy se sice přichází holou bučinou působící bezútěšně, ale vodopád je dokonalý.

Silnice z Polubného k osadě Jizerka vede až do výšky asi 860 m n. m., což ještě není supramontánní vegetační stupeň se zcela přirozenými smrčínami. Nicméně, nyní se projíždí nebo prochází již vysokou smrčinou, která pak dále kolem Jizerky přechází v přirozenou podmáčenou smrčinu, neboť je tam rašeliništní komplex Malá Jizerská louka. Dne 14. srpna 2018 jsme tam podnikli pamětihodnou exkurzi. Proslulý starší tramp Čarlí, žel již zesnulý, byl expertem, který mi slíbil ukázat nejkrásnější naleziště hořce tolitovitého (*Gentiana asclepiadea*). Je to jeden z těch pěkných druhů rostoucích na pasekách a v lesních lemech. Měl jsem Čarlího v Tanvaldu přibrat do auta a na Jizerku jsme měli jet spolu. Ale ouha! Já měl pejska, Čarlí také, pořádného hafana. Dva psi by se v autě nesnesli, a tak jsme se znovu setkali až na silnici před Jizerkou. Podél silnice tam dříve vykáceli pás lesa a právě tam byla početná populace hořců. Pokračovala až na okraj Jizerky a odtud podél "Promenádní cesty" až k místu zvanému "U bunkru" (je i v turistických mapách). Fotografoval jsem přes půl metru velké trsy hořců, modrých, až oči přecházely. Čarlí neměl trpělivost na moje skotačení v terénu, a tak někam zmizel do lesů. Podél Promenádní cesty rostla hojně plavuň vidlačka (*Lycopodium clavatum*), okraje lesa byly zlatě ozdobeny starčky Fuchsovými (*Senecio ovatus*). Je to ten druh, který byl používán v lidovém léčitelství pod označením „kycol“ na odřeniny, spáleniny i řezná a sečná poranění kůže. V polovině srpna také ve zmíněném místě "U bunkru" kvetla přes metr vysoká bylina oměj pestrý (*Aconitum variegatum*), ohrožený a chráněný druh uváděný literaturou z úpatí blízkého čedičového kopce Bukovce. To už se dotýkáme vzácnějších druhů, k nimž lze počítat také náš nejvzrůstnější druh biky. Roste také u Promenádní cesty, jmenuje se bika lesní (*Luzula sylvatica*), ale její až 90 cm vysoká květenství jsou vidět dříve, někdy již v květnu, spíše však v červnu. Nelze opustit téma smrčín a smíšených lesů, aniž by byla zmíněna velmi charakteristická kapradina žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*). Je stálezelená, a to i přes zimu, ale pokud má být vidět i s výtrusnými listy, které trčí nahoru a liší se od jalové růžice, hledejte ji v srpnu. Neroste obvykle ve vysokobylinném porostu někde na pasece, ale spíše při úzké pěšince vedoucí stinným lesem, nejraději na vlhkém mechatém místě u potůčku či pramínku.

Chudá bučina při turistické cestě z Bílého Potoka k Vopopádu Černého potoka

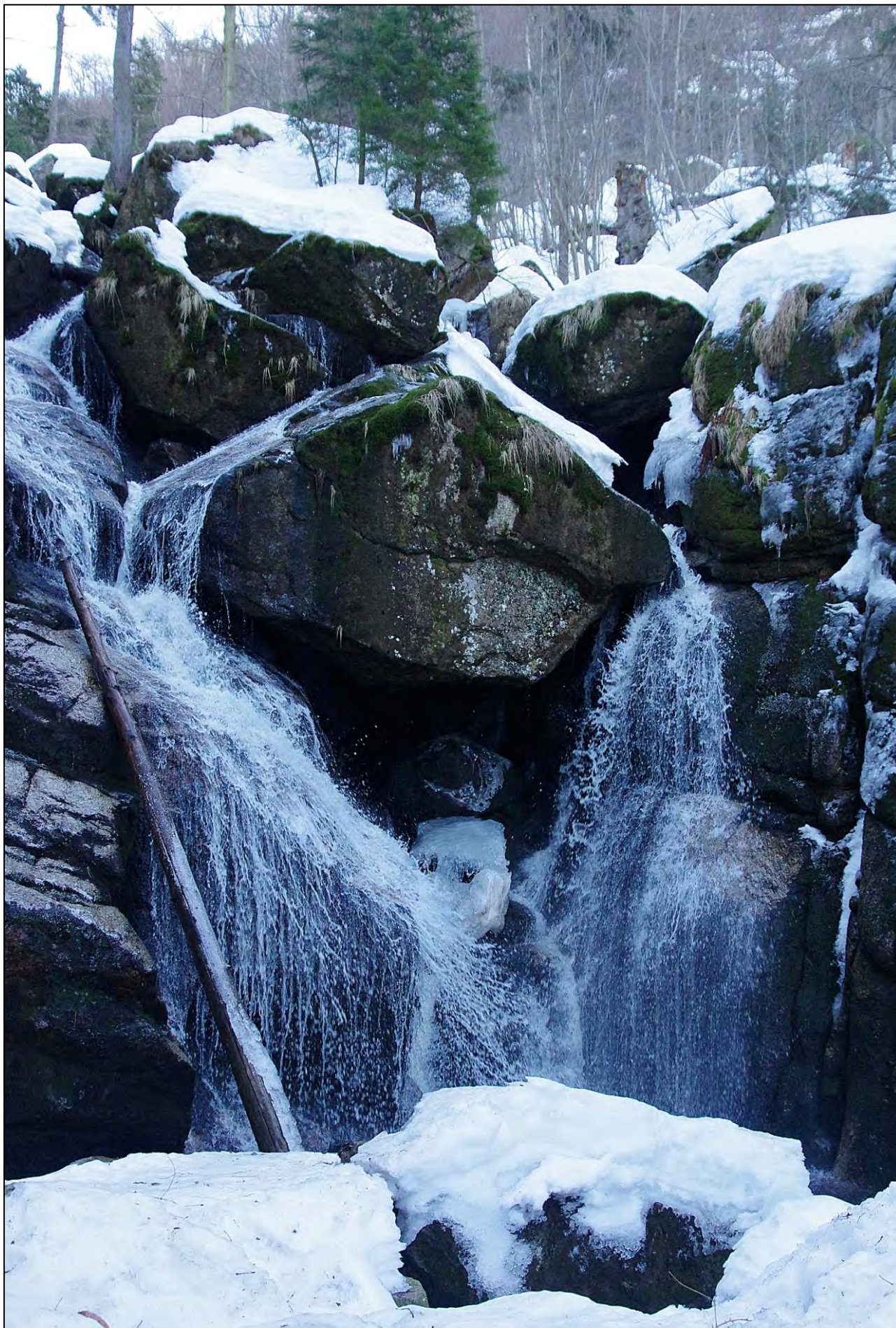
Bukovník kaprad'ovitý (*Gymnocarpium dryopteris*)

Bukovinec osladičovitý (*Phegopteris connectilis*)

Vodopád Černého potoka 8. 5. 2019

Vodopád Černého potoka 16. 2. 2019

Bohatá lokalita hořce tolitovitého při silnici z Polubného k osadě Jizerka

Hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*)